

„Aký by bol dnešný Bardejov, keby sa 2. svetová vojna nikdy neodohrala a židovská komunita by dodnes žila spolu s nami v našom meste?“

Dorotka Porubská

Mesto má mnoho očí. Dívajú sa nimi domy i domčeky, kostoly i synagógy... a všetky sú rovnaké – nemé, mlčanlivé – sklené. Len my ľudia, čo bývame v domoch a domčekoch, chodíme do kostolov a synagóg, sme rôzni. Ale všetci sa dívame na svet živými očami. Vidíme domy a domčeky, kostoly a synagógy. Vidíme, ako sa rýchlo i pomaly premieňajú. A oči domov a domčekov sa dívajú, ako sa my – ľudia, živé oči, zachováme v meniacom sa svete.

Len oči tých najstarších domov v našom meste si pamätajú, že kedysi existoval svet mesta – svet domov a kostolov, svet schovaný za mestskými hradbami. Ale i svet za mestom – suburbium – svet, ktorý nemohol vkročiť do vnútra mestských hradieb. Musel čakať vonku, kým sme my, ľudia z domov a domčekov na druhej strane hradieb, neprelomili múry predsudkov a nevpustili ho dnu. Medzi domčekmi vyrástli nové, ktoré mali na dverách malé drevené schránky – mezuzy. Medzi kostolmi vyrástli synagógy.

Staré mesto za hradbami sa zmenilo a vyrástlo nové mesto – mesto pre Slovákov i Židov, pre Rusínov i Rómov. Ja i stovky mojich rovesníkov – Židov i Slovákov, Rómov i Rusínov, narodili sme sa doň a každý deň sa učíme v ňom žiť.

V pokojnom meste s rušnými ulicami, kde vedľa seba kráčajú dôstojní žiaci i dôstojní páni s klobúkom a pajesami tí, čo v nedeľu chodia do kostolov, i tí, čo v sobotu vstupujú do synagóg.

V meste, do ktorého sa zo suburbia prisťahovali nové zvuky, nová hudba. Tajomné modlitby, ktoré každý deň ovijajú mesto ako ranná hmla. Pomalé, ťahavé melódie spievané tajomným jazykom patriarchov. Prastaré melódie, ktoré spieval židovský národ, keď kráčal stredom červeného mora. Žalmy, ktoré spieval na ceste hore do Jeruzaléma, a ktoré i dnes sprevádzajú jeho putovanie uličkami nášho mesta. Ale i piesne veselé – chasidské - o veľmi ťažkom živote a veľmi veľkom Bohu, ktorý stál nad svetom v časoch ťažkých a i dnes bdie nad ľudom židovským i slovenským, rusínskym i rómskym.

V meste, ktoré sa celý deň mení. Celý deň je plné náhliacich sa ľudí. Náhlia sa do práce, do obchodov, do škôl... Ráno kráčajú jeho chodníkmi muži. Tí s jarmulkami do synagóg, aby čítali Božie slová, kým sa ako ostatní vydajú do práce. Po rovnakých chodníkoch kráčajú deti,

ktoré sa budú učiť, až kým neodídu niektoré z nich do synagóg čítať Božie slová. Vtedy sa chodníky naplnia uponáhľanými ľuďmi, ktorí sa snažia dosiahnuť to, čo ráno zmeškali. Večer, keď privedú chodníky všetkých obyvateľov nášho mesta späť domov, rozsvietia domy a domčeky svoje sklené oči. Ľudia zmiznú za závesmi a sadajú si k stolom. Všetky okná svietia rovnakým teplom. Vo všetkých oknách ľudia obdarúvajú jeden druhého. Ale v jedných bliká sedemramenný svietnik menora, prípadne osemramenný chanukija, v iných štyri adventné sviece.

Kým noc pozhasína v oknách všetky svetielka, chladné dni vystrieda jar. Ale ľudia si stále sadajú k stolom. Jedni si pripomínajú, ako kedysi dávno ich otcovia slávne vyšli z Egypta (Pesach). Iní myslia na to, ako ich Pán vyšiel z hrobu (Veľká noc).

Keď začne v našom meste nový rok prianí i pádov, pokání i predsavzatí, ľudia vstanú od stolov a vyjdú z domov a domček – prichádza deň zmierenia. Deň zmierenia ľudí, aby sa mohli dívať do živých očí, ktoré stretávajú na uliciach. Aby mohli čeliť skleným pohľadom domov a domčekov. Aby mohli pozrieť do oka všemohúceho Boha, keď príde deň zmierenia malých ľudí s veľkým Bohom.

Každým dňom, každým rokom v našom meste kráča mnoho živých očí. Ľudských očí, ktoré bývajú jedny vedľa druhých v rovnakom meste, v rovnakých domoch. Jedny sú hnedé, druhé modré, iné zelené, či sivé. Jedny sú veľké, iné malé. Predsa sa však nelíšia farbou..., ale pohľadom. Každé z nich sa díva inak na náš svet. Každé z nich sa inak pozerá do sklených očí nášho mesta.

Naše mesto má mnoho očí. Dívajú sa na nás – ľudí, Slovákov i Židov, Rusínov i Rómov. Vidia, ako sa zachováme v meniacom sa svete. Či budeme dávať pozor na to, aby naše mesto zostalo mestom kostolov a synagóg. Aby naše mesto ostalo plné najrôznejšej hudby a najrôznejších myšlienok. Aby naše mesto ostalo mestom, v ktorom vedľa seba bez strachu kráčajú ľudia do kostolov i synagóg. Či dokážeme naše mesto uchrániť pred tými, ktorí nemajú radi ľudí s inými zvykmi, s inými tradíciami. Ľudí s inými pohľadmi.

Dajme pozor, aby strach nezobral nám slová a my by sme boli ticho, keď ktosi bude chcieť umlčať ľudí s iným pohľadom. Dajme pozor, aby strach nezviazal nám ruky, keď čiesi ruky budú vytláčať ľudí s iným pohľadom. Dajme pozor, aby nám strach neskallil zrak a my by sme nevideli, ako sa ktosi snaží vymazať z nášho mesta ľudí s iným pohľadom. Či budeme sa báť ľudí, ktorí prinášajú do nášho mesta nenávisť. Či nebudeme sa viac báť Boha, ktorý po

celé stáročia bdie nad svojím ľudom? Či budeme mať odvahu nemo sa prizerat', ako sa ktosi dotkne zrenice Božieho oka?

Mesto má mnoho sklených očí. Keď my ľudia – živé oči – privrieme viečka, aby sme nevideli, čo stane sa s naším mestom, čo stane sa ľuďmi, ktorí dívajú sa na svet inak, oči domčekov a domov zostanú napriek tomu otvorené. Navždy si budú pamätať, že sme my zavreli svoje živé oči a vyhnali za hradby mesta ľudí s iným pohľadom.